

УДК 351:305-055.2(4+477)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-167-175](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-167-175)

Грень Лариса Миколаївна доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка І. А. Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, тел.: (050) 613-50-73, <https://orcid.org/0000-0003-4466-6018>

Кобець Валентин Миколайович кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка І. А. Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, тел.: (066) 020-88-96, <https://orcid.org/0000-0003-3513-5952>

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У КРАЇНАХ ЄС: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто гендерну політику в країнах Європейського Союзу (ЄС) яка є важливою частиною його стратегії щодо забезпечення рівності між жінками і чоловіками, а також просування прав людини та соціальної справедливості; доведено, що гендерна політика стала важливим інструментом побудови інклюзивного демократичного суспільства (інституційні звіти «Сприяння гендерній рівності в державах-членах ЄС потребує більше ресурсів і широкого використання гендеру», «Вплив планів гендерної рівності в Європейському дослідницькому просторі та політичні ініціативи», «Гендерна інтеграція в бюджет ЄС», політичні виклики та суспільні дебати); визначено основні аспекти реалізації гендерної політики в Європейському Союзі (законодавче забезпечення гендерної рівності, гендерний мейнстримінг, гендерна рівність в економічному житті, баланс між роботою і сімейним життям, протидія гендерно-зумовленому насильству, гендерна освіта та орієнтація на зміну стереотипів, інституційна підтримка та захист прав ЛГТБ+спільноти тощо); на підставі порівняльної таблиці реалізації гендерної політики в таких країнах Європейського Союзу, як Австрія, Швеція, Данія, Франція, Німеччина, Бельгія, Польща, Угорщина, зроблено висновки щодо суттєвих відмінностей рівня розвитку гендерної політики між цими країнами; обґрунтовано низку позитивних наративів міжнародного досвіду гендерної політики, найуспішніші практики країн ЄС (інтегрування гендерної рівності в усі сфери державної політики та прийняття,

підкріплення гендерної рівності конкретними правовими механізмами, створення умов для рівного розподілу сімейних обов'язків, формування цінностей і освіти, залучення жінок до високотехнологічних сфер), які Україна може імплементувати для зміцнення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків.

Ключові слова: країни ЄС, гендерна рівність, гендерна дискримінація, гендерна ідентичність, гендерна політика, міжнародний досвід, країни ЄС, соціологічні дослідження.

Hren Larysa Mykolaivna Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of pedagogy and psychology of social systems management, National technical university “Kharkiv polytechnic institute”, Kharkiv, tel.: (050) 613-50-73,

Kobets Valentyn Mykolayovych Candidate of pedagogic sciences, senior teacher of the Department of pedagogy and psychology of social systems management, National technical university “Kharkiv polytechnic institute”, Kharkiv, tel.: (066) 020-88-96, <https://orcid.org/0000-0003-3513-5952>

GENDER POLICY IN EU COUNTRIES: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Abstract. The article examines gender policy in the European Union (EU) as an important part of its strategy to ensure equality between women and men, as well as to promote human rights and social justice; it is proved that gender policy has become an important tool for building an inclusive democratic society (institutional reports ‘Promoting gender equality in EU Member States requires more resources and wider use of gender’, “The impact of gender equality plans in the European Research Area and policy initiatives; “Gender Integration in the EU Budget”, political challenges and public debate); the main aspects of gender policy implementation in the European Union (legislative support for gender equality, gender mainstreaming, equality in economic life, work-life balance, combating gender-based violence, education and changing stereotypes, institutional support, protection of the rights of the LGBT+ community) are identified; based on the comparative table of gender policy implementation in such EU countries as Austria, Sweden, Denmark, France, Germany, Belgium, Poland, Hungary, conclusions were drawn about significant differences in the level of gender policy development between these countries; substantiates a number of positive narratives of international experience in gender policy, the most successful practices of the EU countries (integration of gender equality into all areas of state policy and adoption, reinforcement of gender equality with specific legal mechanisms, creation of

conditions for equal distribution of family responsibilities, formation of values and education, involvement of women in high-tech spheres), which Ukraine can implement to strengthen equal rights and opportunities for women and men.

Keywords: EU countries, gender equality, gender discrimination, gender identity, gender policy, international experience, EU countries, sociological research.

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть Європейський Союз утвердив гендерну рівність як один із ключових принципів своєї політики та правової бази. Поте на практиці реалізація цієї політики стикається з численними викликами, серед яких – суперечності між деклараціями та діями, брак політичної волі та інституційна інерція. ЄС прийняв низку нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності у різних сферах, включаючи робочі місця, освіту, охорону здоров'я, політику у сфері сім'ї, та боротьбу з насильством на ґрунті статі. Нерівномірний прогрес серед країн ЄС свідчить про необхідність подальшої діяльності над встановленням гендерного балансу в законодавчих органах. Разом з тим, для України існує можливість імплементації позитивних наративів гендерної політики країн ЄС у вітчизняну практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням гендерної політики приділяють велику увагу такі дослідники, як: Дж. Кантола, Е. Ломбардо, Г. Аллвуд, Р. Каваган, О'Двайер, М. Сінга, П. Бібгакар, І. Енжелі, А. Мазур, Дж. Ранкін, М. Боннет та інші.

Так, у роботах авторів М. Сінга та П. Бібгакар простежується аналіз дискурсивних та інституційних механізмів формування гендерної політики в ЄС [1]; автор Г. Аллвуд у своїй статті досліджує, наскільки ефективно гендерна рівність інтегрується в політику розвитку ЄС в контексті кризових ситуацій [2]; авторки Дж. Кантола та Е. Ломбардо аналізують обмеження і суперечності в політиці ЄС щодо гендерної рівності [3]; авторка А. Кассам у своїй статті здійснює огляд структурних і політичних викликів, що перешкоджають досягненню запланованого балансу серед керівних посад у ЄС [4]; авторки І. Енжелі та А. Мазур, розглядаючи ефективність реалізації гендерної політики на практиці, пропонують модель оцінки впровадження, з урахуванням політичного контексту та адміністративних бар'єрів [5].

Мета статті – оцінити ефективність існуючих підходів до формування та реалізації гендерної політики в окремих країнах ЄС, виявити їх спільні риси і відмінності, а також оцінити можливість імплементації європейських ініціатив у вітчизняну практику.

Виклад основного матеріалу. Гендерна політика в країнах Європейського Союзу (ЄС) є важливою частиною його стратегії щодо забезпечення рівності між жінками і чоловіками, а також просування прав людини та

соціальної справедливості. Від забезпечення рівних прав і можливостей у сфері працевлаштування до впровадження гендерно-чутливого бюджетування – гендерна політика стала важливим інструментом побудови інклюзивного демократичного суспільства. Офіційна стратегія Європейської комісії щодо забезпечення гендерної рівності – EU Gender Equality Strategy 2020-2025 – визначає п'ять пріоритетних напрямків дій, серед яких боротьба з насильством, скорочення гендерного розриву в оплаті праці та гендерна рівність у лідерстві [6].

Європейський інститут гендерної рівності – European Institute for Gender Equality (EIGE) у звіті «Сприяння гендерній рівності в державах-членах ЄС потребує більше ресурсів і широкого використання гендеру» (Promotion of Gender Equality in EU members states needs more resources and wider use of gender) аналізує, як країни ЄС впроваджують принципи гендерної рівності на рівні політик, й основна увага у звіті приділяється обмеженому фінансуванню та недостатньому застосуванню гендерного підходу в секторальній політиці. Також у звіті здійснюється щорічна оцінка прогресу ЄС у сфері гендерної рівності за ключовими показниками [7]. У 2024 році Індекс гендерної рівності, розроблений EIGE, склав 70,2 зі 100 можливих балів, що є свідченням поступового прогресу. Найбільші нерівності спостерігаються в сферах влади та часу, тоді як в сферах праці та знань зафіксовано позитивні тенденції [8].

У Звіті Європейського дослідницького виконавчого агентства (European Research Executive Agency (2023) «Вплив планів гендерної рівності в Європейському дослідницькому просторі» аналізується вплив планів з гендерної рівності (GEPs) на дослідницькі та інноваційні інституції в ЄС, зокрема в контексті програми Horizon Europe [9]. Згідно з дослідженням Європейської комісії, впровадження гендерних планів рівності (GEPs) у наукових установах сприяє підвищенню якості досліджень та інновацій, проте ефективність цих планів залежить від національних політик та інституційної підтримки.

У спеціальному звіті «Гендерна інтеграція в бюджет ЄС» Європейський суд аудиторів оцінює, наскільки ефективно враховується гендерна рівність у програмах фінансування ЄС, таких як Європейський соціальний фонд на Erasmus+. Аудитори зазначають, що, не зважаючи на численні зобов'язання, у бюджетному процесі все ще відсутні конкретні гендерно-чутливі механізми; також рекомендовано включити обов'язкову гендерну оцінку у всі бюджетні програми ЄС [10].

Попри спільні декларації та нормативно-правову базу ЄС, реалізація гендерної політики має свої особливості, обумовлені історичними, соціокультурними та політичними чинниками, і «залежить не тільки від нормативних актів, а й від того, як актори в політичних системах розуміють і переосмислюють гендерну рівність» [11].

Основні аспекти реалізації гендерної політики в Європейському Союзі охоплюють законодавчі, інституційні та практичні заходи, спрямовані на забезпечення рівності між жінками і чоловіками, ключовими з них є такі:

1. Законодавче забезпечення гендерної рівності
 - правові акти ЄС щодо рівного ставлення у працевлаштуванні, соціальному забезпеченні, та рівної оплати праці (наприклад, Директива 2006/54/ЄС);
 - антидискримінаційне законодавство (заборона дискримінації за ознакою статі, гендерної ідентичності, сімейного стану);
 - національні закони країн-членів (гармонізація внутрішнього законодавства з нормами ЄС).
2. Гендерний мейнстримінг (Gender mainstreaming):
 - включення гендерного підходу в усі політики, стратегії та програми ЄС;
 - аналіз впливу будь-яких ініціатив на жінок і чоловіків;
 - планування та бюджетування з урахуванням гендерної рівності.
3. Рівність в економічному житті:
 - рівна оплата праці (забезпечення однакової зарплати за рівноцінну працю);
 - підтримка жінок-підприємниць (доступ до фінансів, освіти та бізнес-платформ);
 - жінки на керівних посадах (заохочення до гендерного балансу в компаніях, зокрема через квоти).
4. Баланс між роботою і сімейним життям:
 - відпустки по догляду за дитиною (оплачувані батьківські, материнські та батьківські послуги);
 - доступ до догляду за дітьми (інвестиції у дитячі садки та соціальну інфраструктуру);
 - гнучкі форми зайнятості (можливість поєднувати сімейне життя з роботою).
5. Протидія гендерно зумовленому насильству:
 - прийняття заходів проти домашнього насильства, сексуального домагання та торгівлі людьми;
 - фінансування притулків, консультаційних центрів, програм реабілітації;
 - ратифікація та впровадження Стамбульської конвенції (не всіма країнами-членами).
6. Освіта та зміна стереотипів:
 - освітні програми з гендерної рівності у школах;
 - кампанії для боротьби з гендерними стереотипами;
 - заохочення дівчат до участі в STEM-науках (наука, технології, інженерія, математика).
7. Інституційна підтримка:
 - Європейський інститут з питань гендерної рівності (EIGE), збір даних, дослідження, підтримка держав-членів;

- Єврокомісія, Рада ЄС, Європарламент (розробка стратегій, контроль виконання, рекомендації).

8. Захист прав ЛГТБ+спільноти:

- прийняття стратегій боротьби з дискримінацією за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності;

- юридичне визнання одностатевих шлюбів у деяких країнах-членах.

Для нашого дослідження щодо реалізації гендерної політики у країнах ЄС ми обрали декілька з них, нижче наведено порівняльну таблицю за такими показниками, як законодавство, політична участь жінок, сімейна та соціальна політика, боротьба з насильством, гендерний мейнстримінг.

Таблиця 1.

Порівняльна таблиця реалізації гендерної політики в деяких країнах Європейського Союзу

Країна	Законодавство	Політична участь жінок	Сімейна та соціальна політика	Боротьба з насильством	Гендерний мейнстримінг
Австрія	Закон про рівність, антидискримінаційне право	Квоти в партіях, активна участь	Гнучкий графік, відпустки, садки	Програми захисту жертв	Гендерний аналіз в держсекторі
Німеччина	Закон про рівність (AGG), квоти в бізнесі	Жінки в уряді, квоти в компаніях	Щедрі сімейні пільги	Підтримка центрів, правова база	В усіх міністерствах
Бельгія	Закон 2007 р., гендерна рівність	Паритетні списки, обов'язкові квоти	Добре розвинена система догляду	Стратегічний нацплан	Обов'язковий аналіз в усіх політиках
Данія	Рівність у трудовому праві	Без квот, але високий рівень участі	Гнучка система відпусток, догляд	Активні НУО, правовий захист	Принципово важлива складова
Польща	Формальне законодавство, слабе впровадження	Квоти у списках, слабе представництво	Консервативна політика, менше підтримки	Сильна громадянська активність	Обмежене використання
Франція	Закон про рівність (LOI Core-Zimmermann)	Чіткі квоти у політиці та бізнесі	Підтримка працюючих батьків	Розвинені програми протидії	Гендерний бюджетний аналіз
Швеція	Надзвичайно прогресивне право	Рівне представництво в парламенті	Щедра система пільг, рівні відпустки	Чітке законодавство та підтримка	Один з лідерів у ЄС
Іспанія	Закон про гендерну рівність (2007)	Паритетні списки у політичних партіях	Розширені права на батьківські відпустки	Закон проти гендерного насильства	Інституційна стратегія
Угорщина	Закон формально існує	Жінки мало представлені	Традиційна роль жінки, менше соціальних послуг	Обмежена реакція держави	Практично не застосовується

Джерело: [авторська розробка]

За даними порівняльної таблиці щодо реалізації гендерної політики в країнах ЄС, можемо зробити попередні висновки: рівень розвитку гендерної політики суттєво відрізняється між країнами: Північні та Західні країни ЄС (наприклад, Швеція, Данія, Франція, Німеччина Бельгія) демонструють високий рівень системності, законодавчого забезпечення та практичної реалізації гендерної рівності. Центральні-Східні країни (Польща, Угорщина) мають формальні правові основи, але їх практична реалізація є обмеженою або суперечливою.

Україна може імплементувати низку позитивних наративів міжнародного досвіду гендерної політики, спираючись на найуспішніші практики країн ЄС, для зміцнення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків. Їх надано у таблиці 2.

Таблиця 2.

Позитивні наративи можливої імплементации міжнародного досвіду гендерної політики в Україні

Успішна практика	Країна	Наратив	Рекомендації для України
Гендерний мейнстрімінг	Швеція, Бельгія	Гендерна рівність повинна інтегруватися у всі сфери державної політики та прийняття рішень	Впровадити обов'язковий гендерний аналіз програм, бюджетів і нормативних актів, підготувати кадри в органах влади з питань гендерного підходу
Гендерно чутливе законодавство та квоти	Франція, Німеччина	Формальна рівність має бути підкріплена конкретними правовими механізмами	Запровадити квоти для жінок у політичних списках, керівництві держкомпаній, посилити відповідальність за порушення принципу рівної оплати праці
Баланс між працею і сім'єю	Австрія, Швеція, Данія	Створення умов для рівного розподілу сімейних обов'язків	Розширити систему оплачуваних батьківських відпусток для чоловіків, забезпечити доступність якісних послуг догляду за дітьми
Протидія гендерному насильству	Бельгія, Іспанія	Безпека жінок є основою гендерної рівності	Повна імплементация Стамбульської конвенції, створення мережі кризових центрів, розвиток системи правової та психологічної допомоги
Освітні кампанії та подолання стереотипів	Франція, Швеція	Гендерна рівність починається з формування цінностей і освіти	Інтегрувати гендерну тематику в шкільну програму, запуск інформаційних кампаній у ЗМІ та суспільстві

Успішна практика	Країна	Наратив	Рекомендації для України
Підтримка жінок у STEM та економіці	Німеччина, Швеція	Залучення жінок до високотехнологічних сфер забезпечує інноваційний розвиток	Запровадити програми підтримки жінок у науці, техніці, бізнесі, створити стипендії та менторські програми
Розбудова інституційної спроможності	ЄС загалом	Ефективна політика потребує сталої інституційної основи	Посилити роль Урядового уповноваженого з гендерної політики, створити центр із гендер

Джерело:[авторська розробка]

Висновки. На підставі нашого дослідження ми дійшли висновків: по-перше, країни ЄС демонструють різні рівні ефективності впровадження гендерної політики, що залежить від національних контекстів та ресурсів; по-друге, для досягнення реальної гендерної рівності необхідно не лише приймати законодавчі акти, але й забезпечувати їх ефективну реалізацію та моніторинг; по-третє, успішність гендерної політики варіюється залежно від галузі, що вимагає адаптації стратегії до специфіки кожного сектору; по-четверте, Україна має можливість імплементувати низку позитивних наративів міжнародного досвіду гендерної політики, спираючись на найуспішніші практики країн ЄС.

Література:

1. Sinha, M., & Bibhakar, P. (2023). Locating pitfalls in the EU gender equality policy. *Forum Italicum*, 57(3), 1041-1059. <https://doi.org/10.1177/00145858231175143> (
2. Allwood, G. (2019). Gender Equality in European Union Development Policy in Times of Crisis. *Political Studies Review*, 18(3), 329-345. <https://doi.org/10.1177/1478929919863224>
3. Kantola J. & Lombardo E. (2017) *Gender and Political Analysis*. Series Political Analysis. Publisher: Palgrave MacMillan. https://www.researchgate.net/publication/304626658_Gender_and_Political_Analysis_httpshepalgravecompagedetailgender-and-political-analysis-j-kantolasf1barcode19780230214194
4. Kassam, A. (2024, September 24). Equality 'downgrade' in European Commission dismays rights groups. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2024/sep/24/equality-downgrade-european-commission-rights-groups-ursula-von-der-leyen>
5. Engeli, I. & Mazur, A. (2018). Taking implementation seriously in assessing success: The politics of gender equality policy. *European Journal of Politics and Gender*. Vol 1, No 1–2. P. 111–29. URL: <https://internationalwim.org/wp-content/uploads/2018/10/Taking-implementation-seriously-in-assessing-success-the-politics-of-gender-equality-policy.pdf>
<https://doi.org/10.1332/251510818X15282097548558>
6. EU Gender Equality Strategy 2020-2025. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en>
7. Gender Equality in the European Parliament and national parliaments of the European Union: State of play. URL: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-national-parliaments-across-eu-and-european-parliament>

